

опанує закони краси в системі спілкування, пізнання і творчості, зможе врахувати їх в своїй педагогічній діяльності.

“Той, хто на все життя обирає педагогічну професію, має володіти бодай трьома особливостями: умінням шанувати і любити людей більше себе; умінням пожиттєво набувати знання і різновиди людського досвіду – теоретичний, практичний, естетичний; умінням передавати різновиди досвіду учням” [2: 117].

Висновки. Естетичний досвід педагога та його формування є пріоритетною проблемою педагогічної науки і практики. У вирішенні зазначеної проблеми магістратура посідає важливе місце, вона покликана стимулювати у слухачів інтерес та потребу у спілкуванні з прекрасним, допомагати у виявленні естетичного ставлення до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байденко В.И. Болонский процесс: Курс лекцій. – М.: Логос, 2004. – 208 с.
2. Зязюн І.А, Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1977. – 302 с.
3. Мельничук С.Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект 1860-1990 рр.): Монографія. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2006. – 248 с.
4. Університет як центр організації освітньо-виховного середовища у регіоні: Тези науково-практичної конференції // За заг. ред. Будака В.Д. – Миколаїв: МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2009. – 298 с.
5. Соціально-професійне становлення особистості: Монографія / В.В. Радул, О.В. Михайлов, І.П. Краснощок, В.А. Кушнір / За редакцією В.В. Радула. – Кіровоград, 2002. – 263 с.
6. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К.: Вища школа, 2002. – 215 с.
7. Ходаков В.Е. Высшее образование в Украине: взгляд со стороны и изнутри / В.Е.Ходаков. – Херсон, 2006. – 338 с.

Бутенко Н.И.

МАГИСТРАТУРА КАК УСЛОВИЕ ОБОГАЩЕНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКИМ ОПЫТОМ РАБОТНИКОВ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены вопросы профессиональной подготовки и формирования педагогического мастерства работников образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, педагогическое мастерство, опыт, магистратура.

Butenko N.I.

HIGH SCHOOL AS A CONDITION OF EDUCATORS ESTHETIC EXPERIENCES FORMATION

In this article the process of psychology-pedagogical analysis is presented. This process shows the foundation of young professor of High School.

Key words: process, skill, factors, types.

УДК 37.02

Воробйова А.В.

РОЛЬ СИСТЕМИ РИТОРИЧНИХ ІДЕАЛІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянута система риторичних ідеалів. Проаналізовані східнослав'янський, американський і тоталітарний риторичні ідеали. Визначена роль національного риторичного ідеалу в освітньому процесі.

Ключові слова: риторичний ідеал, риторизація, освітній процес, діалогічність.

Риторика як навчальна дисципліна пройшла довгий шлях становлення та розвитку. Після значного періоду занепаду, учені знову починають наголошувати на значущості даної

науки в суспільному житті. Важливість риторизації сучасного освітнього процесу ґрунтується на комплексності та універсальності цієї науки. “Риторика, – як наголошує З. Сергійчук, – вбирає в себе з інших наук такі змістовні компоненти, що в системі визначають її як науку про закони ефективної мисленнєво-мовленнєвої переконуючої діяльності” [9: 44]. На тлі високої зацікавленості риторикою в нашій країні, актуалізується спроба розглянути систему риторичних ідеалів та виокремити специфіку східнослов’янського риторичного ідеалу, що відповідає характерові мовленнєвих відносин у мовно-культурному середовищі Східної Європи.

Отже, метою статті є розгляд та аналіз системи риторичних ідеалів, визначення їх ролі у процесі навчання.

Розглянемо поняття “риторичний ідеал” детальніше. За визначенням у “Словнику основних термінів та понять риторики” Г. Сагач, ідеал – це “уявлення про найвищу досконалість, що як взірць, норма і найвища мета визначає певний спосіб і характер дії людини чи групи” [8: 94]. Російська учена А. Михальська [6: 172-188] першою запропонувала чітку дефініцію поняття “риторичний ідеал”, назвавши його національною скарбницею морального мовлення. Дослідниця окреслила такі особливості: діалогічність за змістом (в мовленні реалізується між адресантом і адресатом, маючи суб’єкт-суб’єктні рівноправні відносини); гармонізуючий характер (мовлення побудовано на принципі гармонії, що проявляється у категоріях порядку, міри, мірності, врівноваженості, симетрії); позитивна онтологічність мовлення (затвердження категорії правди в результаті єдності категорій істинності мовлення і добра як суспільного блага). Пізніше В. Кемеров визначив основні принципи цього поняття: історична змінюваність, культуроспецифічність та обумовленість суспільним середовищем. Таким чином, риторичний ідеал узагальнює кращий мовленнєвий досвід історично складеної мовної практики в культурі певної суспільно-політичної структури.

Над проблемою створення риторичного ідеалу різних національних, етнічних, громадських груп працюють такі сучасні вчені: В. Кемеров, І. Киреевський, О. Когут, Л. Мацько, О. Мацько, А. Михальська, А. Сковородніков та інші.

В античній риторичній послідовно встановились два риторичних ідеали: сократівський, де головними рисами є переконливість, істинність, моральність і софістичний, що відрізнявся характерною формальністю, надмірністю словесних образів, пишністю, примхливістю мовлення, самовираженням та корисливістю промовця. Сьогодні на основі стереотипності соціокультурної поведінки виокремлюють три риторичних ідеали: східнослов’янський, американський, тоталітарний.

Східнослов’янський – є прямим нащадком античного ідеалу Сократа і Платона. Саме погляди Сократа на риторику “формують певний риторичний ідеал, відмінною рисою якого є постулати Істини та Добра” [4: 125]. Давньогрецький філософ, протиставляючи діалектику еристиці за допомогою маевтики, намагався досягнути істини. Думку Сократа розвинув Платон. Він стверджував, що завдання оратора полягає не лише в односторонньому впливі на аудиторію, а в продуктивній спільній бесіді. Так, основою східнослов’янського риторичного ідеалу є “істинність переконливого мовлення, моральність на користь суспільству, чіткість і впорядкованість” [5: 186]. Говорячи, зокрема, про російську риторичну традицію, О. Волков наголошує, що її “будова і система понять ... пристосована до культурної традиції і завдань такої морально-духовної організації суспільства, при яких техніка аргументації підпорядкована більш високим принципам світогляду” [3: 5]. У свою чергу український риторичний ідеал, за словами Л. Мацько, завжди наслідував еллінську античну культуру, “формувався на античних грецьких традиціях та християнських морально-етичних цінностях” [5: 187]. Характерними ознаками для нього дослідники називають духовність, системність, чіткість, міру, витримку, слухняність, смиренність, терпіння, самодисципліну, благородство, шляхетність, подвижництво.

У східнослов’янському риторичному ідеалі перевага надається гармонійній єдності трьох складових: ідеї, що заснована на пошуку істини; моральній настанові, що спрямована

на добро, справедливість і гуманність; красі та гармонії змісту і форми, що виражається в ефективності та доцільності мовленнєвого впливу. Ідеал східнослов'янської риторики не містить суми рецептів для досягнення особистого успіху або маніпулювання громадською думкою. Його принципи ґрунтуються на умінні домовлятися, не диктуючи, не нав'язуючи власну волю.

Однак, ритор-слов'янин часто перенасичує виступ фігурами мовлення, невинуватою образністю, ігноруючи головні риторичні принципи – правильність, точність, логічність. Текст виступу вимагає реалізації чіткої прагматичної цілі, що має відбуватися шляхом ефективного словодобору. Так, за словами С. Абрамович, “художнє слово створює образ дійсності, що будується на емоційному переживанні. Слово риторичне, не уникаючи образності, базується на точному, конкретному значенні” [2: 10]. Саме тому у процесі створення успішної риторичної промови ораторові слід пам'ятати про дієвість точної аргументації та обґрунтованості фактів. Цей аспект яскравіше демонструє американська мовленнєва культура, яка вирізняється ясністю, прямою та чіткістю форм.

Американський риторичний ідеал близький принципам софізму. В програму древньогрецького софіста обов'язково входила еристика (затвердження власної позиції у суспільстві незалежно від істини; мистецтво суперечки). В Стародавній Греції термінологічно розрізняли дві моделі спору: суперечку заради істини називали діалектичною (сократівською), а суперечку заради перемоги, агональний спір – еристичною (софістичною). І. Хоменко наголошує “софізми розглядають одночасно і як прийоми впливу на супротивника в суперечці, і як навмисну помилку, спрямовану на оману опонента, на обґрунтування неправдивого твердження” [11: 167]. Ці прийоми найбільш ефективно застосовуються в сучасній американській мовленнєвій культурі.

Американський риторичний ідеал більш переконливий, нав'язливий, спрямований на маніпулювання свідомості, наповнений аргументами до вигоди, пихи, освіченості і т.ін. Сьогодні він перемагає у засобах масової інформації та масової культури. Хоча масова комунікація, як наголошує О. Волков, “за умовами побудови тексту не може утворювати нові змісти ... вона отрує культуру, заміщуючи її сурогатами масової свідомості” [3: 10], американський риторичний ідеал, на відміну від вузьконаціонального східнослов'янського, полікультурний. У цьому його схожість з тоталітарним, що характеризується особливим впливом на формування громадської думки.

Тоталітарний (радянський, агітаційний) ідеал прагне до крайньої демагогії та деперсоніфікації. Його основними ознаками є категоричність, безапеляційність, нагальність. Елементи авторитарного мислення, нетерпимість щодо думки опонента, мовленнєва агресія, невміння вислухати, бажання підкорити співрозмовника наразі відповідають іміджу сучасного промовця. При висловлюванні власної позиції до сих пір лунає мобілізаційна риторика у стилі “brainwashing”, що в античній риторичній визначалася як “агональна”.

Але у сучасних умовах суттєво змінилося відношення до комунікації. Прагнучи позбавитись тоталітарних нашарувань, сучасні дослідники риторики закликають оратора мати слухача “у власній голові”, бути співрозмовником, а не “бити аудиторію високими словами. Тому промова загалом повинна бути схожа на бесіду” [1: 7]. Позбавляючись авторитарного, директивного мовлення, в якому домінує монологічна модель комунікації, слід навчатися будувати конструктивний діалог.

Така зміна комунікативних традицій висуває перед освітянами низку актуальних завдань. В нових умовах риторичного виступу-бесіди оратор має чітко та ясно висловлювати свою позицію, вміти будувати переконливу аргументацію, грамотно розкритикувати точку зору опонента, проаналізувати текст виступу, володіти прийомами переконання і т.ін.

В аспекті риторичного ідеалу для майбутніх риторів учені Л. Мацько, О. Мацько згрупували такі основні вимоги, як:

- сповідання певного риторичного ідеалу;
- моральний обов'язок оратора – бути чесним, справедливим, добродійним, відкритим для людей;

- висока освіченість оратора;
- вільне володіння сучасною літературною мовою;
- виразне індивідуальне мовомислення;
- промовець має бути національно свідомою особистістю і позитивно впливати на мовну практику [5: 188-189].

Очевидно, що для освітнього процесу нашої країни важливо підтримувати та розвивати традиції, що притаманні культурно-мовленнєвому середовищу східноєвропейських країн та відображені у східнослов'янському риторичному ідеалі. У процесі навчання актуальна рефлексія не тільки над змістом поняття “риторичний ідеал”, а й над методологією та технологією його впровадження з метою формування риторичної компетентності тих, хто навчається. Наш ідеал окрім національних традицій має складатися з кращих досягнень риторичної думки інших народів.

Необхідно ознайомлювати школярів та студентів із філософсько-етичними засадами риторичного ідеалу, з системою ідей та положень, що втілені у конкретних зразках реальних мовленнєвих учинків. Історія України має багато прикладів поваги до мовленнєвої культури людини, пошани до мистецтва мовлення та мовленнєвої поведінки. Тут і образність мовлення козаків Запорізької Січі, співців-кобзарів, що відображено в українському фольклорі, і зразки промов визначних риторів, проповідників, педагогів Києво-Могилянської академії, і яскраві приклади риторичних виступів, що належать великим вітчизняним педагогам К. Ушинському і В. Сухомлинському.

Таким чином, проаналізувавши систему риторичних ідеалів, ми підтвердили важливість роботи над формуванням сучасного східнослов'янського риторичного ідеалу в процесі подальшої риторизації освіти. Це передбачає введення: конструктивного діалогу, елементів мовного порозуміння в процесі комунікації, ідей гуманістичної риторики. Сучасна освічена людина повинна знати специфіку і володіти особливостями традиційного риторичного ідеалу східних слов'ян, що “спрямований на досягнення гармонії стосунків за допомогою засобів мовного спілкування” [5: 187]. Знання особливостей риторичних ідеалів різних мовно-культурних середовищ дозволить усвідомити загальногуманітарні цінності та своєрідність мисленнєво-мовленнєвої спадщини кожної з культур у комунікативному просторі.

Темою для подальших розвідок у даному напрямку має стати аналіз української словесної культури у контексті риторичної традиції світової логосфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів: Світ, 2001. – 240 с.
2. Абрамович С.Д. та ін. Риторика загальна та судова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
3. Волков А.А. Основы риторики. – М.: Академический проспект, 2003. – 304 с.
4. Колотілова Н.А. Риторика. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
5. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика. – К.: Вища школа, 2006. – 311 с.
6. Михальская А.К. Русский Сократ: Лекции по сравнительно-исторической риторике. – М.: Академия, 1996. – 380 с.
7. Когут О.І. Основы ораторського мистецтва. – Тернопіль: Астон, 2005. – 296 с.
8. Сагач Г.М. Словник основних термінів та понять риторики. – К.: МАУП, 2006. – 280 с.
9. Сергійчик З.О. Риторика. – К.: Університет “Україна”, 2007. – 149 с.
10. Сковородников А.П. О понятии “русский риторический идеал”. Словарь и культура русской речи. К 100-летию со дня рождения С.И. Ожегова. – М.: Академия, 2001. – 316 с.
11. Хоменко І.В. Еристика: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.

Воробйова А.В.

РОЛЬ СИСТЕМЫ РИТОРИЧЕСКИХ ИДЕАЛОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье рассмотрено систему риторических идеалов. Проанализированы восточнославянский, американский и тоталитарный риторические идеалы. Определено роль национального риторического идеала в образовательном процессе.

Ключевые слова: риторический идеал, риторизация, образовательный процесс, диалогизм.

Vorobyova A.V.

ROLE OF THE NATIONAL RHETORICAL IDEALS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The system of the rhetorical ideals is stated and analyzed in the article. Eastern Slavonic, American and totalitarian rhetorical ideals are considered. The role of the national rhetorical ideal in the educational process is defined.

Key words: rhetorical ideal, rhetorization, educational process, dialogism.

УДК 373.67

Гуцько Н.О.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

У статті розглядається проблема формування вокально-методичної культури майбутнього педагога музиканта в контексті загальнодидактичної структури професійної освіти. Пропонується спеціальна організаційно-методична система вокально-методичної підготовки спеціалістів музично-естетичного профілю.

Ключові слова: вокально-методична культура, педагог-музикант.

Постановка проблеми. Культуротворення суспільства тісно пов'язане з гуманізацією і гуманітаризацією системи освіти, орієнтованої на формування сучасного стилю педагогічного мислення, яке сприяє досягненню і відтворенню в реальній практиці нових парадигм педагогічного процесу в контексті діалогізації навчання, персоналізації наукового знання як результату творчого пошуку вчених-педагогів і психологів. Це вимагає значної переорієнтації системи освіти як ланки безперервного розвитку суспільства, яка може подолати розрив між культурою, наукою й освітою.

Особливого значення визначена проблема набуває у вузівській системі підготовки спеціаліста музично-естетичного профілю, тобто педагога-музиканта. Адже ця професія набуває поліфункціональних рис, поєднуючи інструментальну, вокально-хорову, музично-теоретичну та методичну підготовку. Кожна з них належить до окремого напрямку музично-творчої діяльності і вимагає спеціального підходу до навчання. Водночас вимоги щодо змісту мистецької освіти зумовлюють необхідність удосконалення підготовки педагога-музиканта, розгляду пріоритетних напрямків підвищення його професійної культури, пошуку оптимальних форм і методів навчання і виховання з урахуванням специфіки музично-педагогічної діяльності.

Пошуки шляхів розв'язання цієї проблеми в педагогічних навчальних закладах значною мірою розкривають дослідження Є.Б.Абдуллін [1], Л.О.Безбородової [2], Л.Масол [4], А.Г.Менабені [5], Г.М.Падалки [6], О.Я.Ростовського [7], О.П.Рудницької [8], О.П.Щолокової [10], Ю.Є.Юцевича [11] та ін., оскільки торкаються різних аспектів спеціальної музичної підготовки майбутніх педагогів (музично-теоретичної, інструментальної, диригентсько-хорової, вокальної, методичної), що дозволяє нам розглядати музичне мистецтво як складову педагогічного процесу, основу якого розробили А.М.Алексюк, І.А.Зязюн, Л.Г.Коваль, Н.В.Кузьміна, В.О.Онищук, В.В.Краєвський, І.Я.Лернер, В.О.Сластьонін. Науковці зазначають, що результативність педагогічного впливу вчителя на формування духовних цінностей підростаючого покоління залежить від професійних якостей педагога, рівня його фахової культури [3].

Однак аналіз реального стану навчально-виховного процесу на мистецьких факультетах вищих навчальних закладів свідчить про те, що не всі складові спеціальності "музичне мистецтво" здобули статусу дисциплін, які спроможні вирішити комплексні